

Om Spastikerforeningen

Spastikerforeningen er en handicappolitisk interesseorganisation, som arbejder for, at mennesker med cerebral parese (spastisk lammelse) får mulighed for at leve et godt, aktivt og spændende liv på egne præmisser.

Vores mål er, at de 10.000 mennesker, der i Danmark lever med cerebral parese, får de samme muligheder i samfundet som andre. Her er det en afgørende forudsætning, at de får en god skolegang og et veltilrettelagt uddannelsesforløb, der kan sikre dem en god platform i forhold til arbejdsmarkedet og senere i livet.

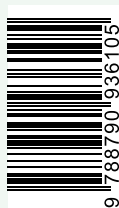
Som forening støtter og vejleder vi spastikere og deres pårørende og er en aktiv medspiller i velfærdsdebatten. Desuden arbejder vi med oplysning og kurser til fagfolk, som kan hente mere viden om mennesker med cerebral parese.

Spastikerforeningen har et landsdækkende net af lokalafdelinger samt en ungdomsafdeling, der gennemfører selvstændige aktiviteter. Alle kan blive medlem af Spastikerforeningen også fagfolk, virksomheder, uddannelsessteder, institutioner og organisationer.

Læs mere på www.spastikerforeningen.dk

Spastikerforeningen
Blekinge Boulevard 2
2630 Taastrup
Tel 38 88 45 75
spastik@spastik.dk
www.spastikerforeningen.dk

JOB - START - PARAT

INKLUSION OG FASTHOLDELSE AF SPASTIKERE PÅ ARBEJDSMARKEDET

Indhold

Forord	3
Hvad er cerebral parese?	4
Hvad er udtrætning?	6
Hvad er kognition?	9
Hvad er kognitive vanskeligheder?	9
Aldring og senfølgevirkninger	14
Hvornår skal du være opmærksom?	16
Hvad kan du konkret gøre i det videre forløb?	19
Hvordan kommer du videre?	21
Lovgivning der kan sikre den rette kompensation	22
Vil du vide mere?	23

KOLOFON

Hæftet er udgivet af
©Spastikerforeningen
Blekinge Boulevard 2
2630 Taastrup
Tel: 38 88 45 75
Mail: spastik@spastik.dk
www.spastikerforeningen.dk

Tekst: Klaus Christensen
Fotos: Benjamin Steengaard Rasmussen
Udgivet: Juni 2013
Oplag: 6.000
Grafisk tilrettelæggelse og tryk: Gitte Broholm / www.broholm.net
ISBN 978-87-90936-10-5
EAN 9788790936105

Alle fotograferede personer i hæftet er spastikere i arbejde, der er dog ingen sammenhæng mellem dem og case-historierne. Tak til alle der stillede op.

FORORD

Det kan være svært at få job – og endnu sværere, hvis man har en funktionsnedsættelse. Mange unge og voksne med cerebral parese (CP) – eller spastisk lammelse som det også kaldes – kæmper en hård kamp for at få en fod indenfor døren på jobmarkedet. Uvidenhed, forudfattede meninger og fordomme kan gøre kampen endnu hårdere.

For at styrke mulighederne på arbejdsmarkedet for mennesker med CP er det vigtigt, at både borgeren selv og de professionelle, som skal hjælpe borgeren ind på eller tilbage til arbejdsmarkedet, har viden om de forudsætninger, som er vilkårene, når man lever med cerebral parese.

Det er den opgave, denne pjece håber at kunne bidrage til. Hvad er CP, hvordan viser det sig og hvordan påvirker det arbejdsevnen hos den person, der har CP?

Vi er overbevist om, at alle, der arbejder i krydsfeltet mellem CP, uddannelse og beskæftigelse, vil få glæde af pjecen. Jobcentre, ressource teams, UU-vejledere og mange andre vil her kunne hente relevant viden om CP i almindelighed og CP i relation til arbejdsmarkedet i særdeleshed.

Formålet er at give medarbejderne på jobcentre mere viden om borgere med CP, så de bliver i stand til at rådgive ud fra en målrettet og specifik viden om CP.

For at forstå personens diagnosemæssige baggrund indledes med en beskrivelse af CP, og hvordan det typisk manifesterer sig i form af fysiske og/eller kognitive vanskeligheder. Gruppen kan ofte selv have svært ved at beskrive deres vanskeligheder og årsagerne hertil. Hæftet forsøger derfor at beskrive de områder, man som medarbejder særligt skal være opmærksom på ved det første møde med borgeren og senere i det videre forløb.

Det er Spastikerforeningens håb, at vi med hæftet kan synliggøre og viderebringe nogle af de værktøjer, der er afgørende for at sikre borgere med CP relevante uddannelses- og jobmuligheder. Her vil de forskellige eksempler fra tidligere sagsbehandlinger være til god nytte.

SPASTIKERFORENINGEN

Hvad er cerebral parese?

Cerebral parese er en paraplybetegnelse for en gruppe udviklingsforstyrrelser, bredere kendt som spastisk lammelse, som skyldes en medfødt eller tidligt opstået skade i hjernen. Ud over det som oftest synlige motoriske handicap kan hjerneskaden også resultere i kognitive vanskeligheder som f.eks. problemer med overblik, koncentration og indlæring. Disse problemer er ofte mindre synlige end de motoriske, men kan have stor indflydelse på mulighederne for at deltage i sociale og faglige sammenhænge. Der er således tale om et meget komplekst og sammensat handicap, som før eller siden giver sig udslag i svær udtrætning og fysisk nedslidning.

Trods intensiv forskning kan man ikke pege på en enkeltstående årsag til, at et barn får CP. Skaden i hjernen kan skyldes iltmangel, infektion under graviditeten, små blodpropper eller blødninger i barnets hjerne. Herhjemme fødes årligt ca. 150 børn med CP. Hos langt de fleste af disse børn er hjerneskaden sket mellem 26. og 32. graviditetsuge. Det vil sige i den periode, hvor den centrale del af fostrets hjerne er mest følsom. Skaden rammer bl.a. de områder i hjernen, som leder signaler mellem de motoriske områder og musklerne, og det giver sig udslag i motoriske problemer i større eller mindre grad.

Mange med CP har problemer med at forarbejde sanseindtryk som en direkte følge af den medfødte hjerneskade. Cirka 30 procent har eller har haft epilepsi, cirka 25 procent har problemer med hørelsen, cirka 25 procent har synsvanskeligheder og mange har talevanskeligheder og sprogsvanskeligheder. Især døjer mange med alvorlig støjfølsomhed og lysfølsomhed, som i mange tilfælde resulterer i stress og svær udtrætning.

- 10.000 HAR CEREBRAL PARESE I DANMARK
- CA. 6.500 ER I DEN ARBEJDSDYGTIGE ALDER
- CA. 1.700 ER I DAG PÅ ARBEJDSMARKEDET

INTEGRATION

En 27-årig ufaglært mand med let fysisk CP har efter mange praktikker og arbejdsprøvninger fået fast arbejde som fleksjobber i en brugs som opfylder.

Dokumentationen viser, at han ikke funktionelt kan læse, og at han har specifikke vanskeligheder med delt opmærksomhed samt betydelige overbliksvanskeligheder.

Han modtager nu personlig assistance en time dagligt til at skabe overblik og struktur på arbejdsdagen. Til at afhjælpe læsevanskelighederne har han fået bevilget it-rygsæk med syntetisk tale.

Derudover har han fået bevilget telefon med særlig kalender, der døgnet rundt minder ham om nødvendige gøremål; uden dette hjælpemiddel er han ikke selvstændig i stand til f.eks. at huske at møde på arbejde, lave madpakke, overholde aftaler etc.

Hvad er udtrætning?

Motoriske vanskeligheder og smerter kan give udtrætning. Mange mennesker med CP har ofte smerter, svækket balanceevne, nedsat muskelstyrke, led-deformiteter og nedsat mobilitet. Det er endvidere veldokumenteret, at mennesker med CP har op til 3-5 gange mere iltforbrug ved fysisk aktivitet, end andre har.

Det er imidlertid ofte svært for mange med CP at beskrive betydningen og konsekvensen af disse vanskeligheder. Det får især betydning i forhold til arbejds- og uddannelsessituationer f.eks. vanskeligheder med at studere eller at arbejde på fuld tid.

Udtrætning beskrives eksempelvis på Socialstyrelsens hjemmeside som en speciel form for udtrætning, der ofte ses hos mennesker med medfødt eller erhvervet hjerneskade. Mennesker med CP beskriver selv, at den mentale udtrætning ofte optræder og forværres i forbindelse med fysisk anstrengelse, men mange beskriver også, at den mentale udtrætning opstår i sociale sammenhænge, foran computeren, ved læsning, ved skrivning etc.

Det betyder, at udtrætningen i mange tilfælde griber ind i alle livets forhold, og det kan have store konsekvenser, hvis jobcentret eller den enkelte med CP ikke formår at tage de nødvendige hensyn.

Det er ikke usædvanligt at høre mennesker med CP beskrive problematikken på følgende måde: "Når jeg bliver fysisk træt, kan jeg overhovedet ikke overskue noget", eller "Når jeg bliver træt, bliver jeg helt blank". Når udtrætningen opstår, bliver de kognitive vanskeligheder oftest meget mere tydelige. Fysisk betinget udtrætning er let for andre at forstå, når den enkelte er i stand til at beskrive skånebehov, mens det er meget sværere at forklare omgivelserne den kognitivt betingede udtrætning. Det er f.eks. ikke let at forklare omgivelserne, at man ofte oplever svær udtrætning på grund af vanskeligheder med at bearbejde synsindtryk, som ikke bare kan løses med briller.

Den kognitivt betingede udtrætning vil blive uddybet i afsnittet om kognition og kognitive vanskeligheder.

**DET ER VIGTIGT AT FORSTÅ,
AT SPASTIKERE UDTRÆTTES
HURTIGERE END
ANDRE MEDARBEJDERE**

SPASTIKERE BESVÆRES OFTE AF KOGNITIVE FUNKTIONSNEDSÆTTELSE, SOM DER SKAL TAGES HENSYN TIL I JOBSITUATIONEN

Hvad er kognition?

Kognition er f.eks. evnen til at være opmærksom, at indlære, at huske, at bearbejde information, synsindtryk, at løse problemer etc. De fleste af de kognitive processer er forbundne i et komplekst samspil, og i mange tilfælde foregår dette automatisk. Læsning og stavning er færdigheder, der erhverves efter en stor indsats, og efter lang tids træning foregår det helt automatisk. Kognition er således mentale processer, som har stor indvirkning på det enkelte menneskes adfærd, f.eks. ved bearbejdning af sanseindtryk og ikke mindst organisering og reorganisering af informationer samt evnen til at reagere på disse informationer. Det kognitive funktionsniveau er derfor et udtryk for det enkelte menneskes forudsætninger.

Kognition er således funktionelle egenskaber, der ikke direkte kan iagttages hos den enkelte, men som i mange tilfælde kan observeres ud fra personens adfærd. Helt frem til 2005 er CP rent medicinsk hovedsageligt blevet betragtet som et motorisk handicap. Mennesker med CP er således socialiseret ind i et samfund med en forståelse af deres funktionsnedsættelse som udelukkende et motorisk handicap. Det har medført, at mange med CP ikke er i stand til at synliggøre deres kognitive vanskeligheder, og netop i denne sammenhæng kan der opstå tvivl og mange misforståelser.

Hvad er kognitive vanskeligheder?

Spastikeres kognitive vanskeligheder viser sig især i form af specifikke kognitive funktionsnedsættelser indenfor koncentration, arbejdshukommelse, kombinationsevne, strukturering, overblik og vanskeligheder med fuldførelse af et forløb. Funktionsnedsættelsen er for mange spastikere afgrænset og specifik. Der er således ikke tale om dårlig begavelse eller generel udviklingshæmning hos flertallet af spastikerne, og derfor giver intelligensbegrebet (IQ) ikke tilstrækkelig mening, idet de kognitive evner som f.eks. at tænke logisk, at koncentrere sig og kunne huske, varierer fra person til person og fra dag til dag. Uanset omfanget af skaden vil de fleste spastikere opleve udtrætning som et dagligt problem i større eller mindre grad.

Udtrætningen kan være en følge af smerter, men den kan også være en direkte følge af specifikke kognitive vanskeligheder. Mange kender til følelsen af at være tømt for kræfter i forbindelse med fysisk overanstrengelse eller vedvarende smerter. Udtrætning, som følge af kognitive vanskeligheder, kan imidlertid være svært at forstå. En person med CP, der f.eks. har svært ved at bearbejde synsindtryk, kan opleve stor udtrætning ved visuelt krævende opgaver.

De specifikke kognitive vanskeligheder af individuel art kan opstå inden for et eller flere af nedenstående områder:

KONCENTRATION OG OPMÆRKSOMHED

Problemer med koncentration og opmærksomhed kan medføre, at personen lader tankerne vandre, går i stå eller foretager tankespring, som andre har svært ved at følge.

Det kan desuden være, at personen falder i staver, og det virker som om, han eller hun ikke hører efter, eller personen beder måske ofte om at få gentaget det, der lige er blevet sagt.

HUKOMMELSE OG INDLÆRING

Hukommelse og indlæringsvanskeligheder viser sig bl.a. ved, at personen kan have svært ved at huske det, der skete i fortiden, og det der skal ske i fremtiden f.eks. en aftale hos tandlægen eller et møde med sagsbehandleren.

Personen glemmer måske telefonnumre og oplevelser. For nogle er det svært at lære nyt, og indlæringen forudsætter ofte mange gentagelser.

SPROG

Specifikke sproglige vanskeligheder kan f.eks. vise sig ved, at personen har svært ved at forstå det, der bliver sagt, og/eller svært ved at give udtryk for holdninger og følelser. Personen kan have vanskeligt ved at finde de rigtige ord, holde fast i den røde tråd i samtalen og indgå i en samtale med flere personer.

SPATIALE FUNKTIONER

Spatiale vanskeligheder viser sig bl.a. ved store problemer med at bedømme afstande og at orientere sig i forhold til rum og retning. Det kan være svært at aflæse tabeller, grafer og aflæse urskiver. Nogle har desuden svært ved at finde vej gennem en bygning eller en by, selv når personen har fået en grundig

... fortsættes side 13

DER SKAL TAGES INDIVIDUELT HENSYN
TIL EN SPASTIKERS FUNKTIONS-
NEDSÆTTELSE I EN JOBSITUATION

TILBAGEVENDEN TIL JOB EFTER LANG SYGEMELDING

En 28-årig kvinde med let CP, uddannet kort- og landmåler samt teknisk tegner, har været længerevarende sygemeldt og indlagt på grund af depression.

Hun ønsker at vende tilbage til sit fagområde. Fagligt har hun klaret sig godt inden for sit fag, men hun er svært ordblind og kan ikke holde til tempoet og til at arbejde på fuld tid. Dokumentationen viser, at hun har specifikke vanskeligheder med opmærksomhed og forarbejdning.

Den efterfølgende arbejdsprøvning med rette kompenserende foranstaltninger resulterede i tildeling af fleksjob, og hun er nu ansat i fleksjob inden for sit fagområde med personlig assistance til at skabe overblik samt hjælpemiddel i form af bærbar computer med syntetisk tale og talegenkendelse og kuglepen med diktafon.

forklaring – også selv om personen har et kort, som viser vejen. Personer med betydelige spatiale vanskeligheder kan ikke aflæse et kort og således omsætte det i praksis.

PROBLEMER MED RÆKKEFØLGER (SEKVENTIELLE FUNKTIONER)

Vanskeligheder på dette område viser sig ved, at personen har svært ved at forstå og bruge informationer, der har med rækkefølge at gøre. De kan have svært ved hovedregning, at stave og læse lange stavelser og at forstå og forklare årsag og virkning.

FORUDSÆTNINGEN FOR AT KUNNE ANVENDE SINE FÆRDIGHEDER (PERCEPTUELLE FUNKTIONER)

Perception handler om at skabe mening ud af det, sanserne fortæller os i helheder og detaljer. Nedsatte perceptuelle færdigheder viser sig ved ringe evne til at fastholde og omsætte sanseinput, at holde koncentrationen og at anvende tillærte færdigheder. Det kan give problemer i forhold til at genkende billeder og ansigter, at se forskel på billeder, der ligner hinanden, og vanskeligheder ved at analysere komplekse visuelle indtryk.

EVNEN TIL AT PLANLÆGGE OG UDFØRE (EKSEKUTIVE FUNKTIONER)

Eksekutive funktioner drejer sig om den overordnede styring af handlinger herunder evnen til at tage initiativ, planlægge, udføre og afslutte handlinger. Nogle spastikere har vanskeligheder med at formulere et mål og arbejde strategisk og hensigtsmæssigt hen imod det. Det kan blandt andet betyde, at de får rigtig mange eller meget få ideer. Det kan være svært at komme i gang med handlinger, og derfor kan personen komme til at virke passiv.

For nogle er det vanskeligt løbende at tilpasse sig sociale situationer og profitere af tilbagemeldinger og danne erfaringer. Problemerne kan også vise sig ved, at det er vanskeligt for personen at kontrollere sit eget arbejde og lægge en plan for f.eks. en ferie eller et uddannelsesforløb og gennemføre planen med de ændringer, som viser sig nødvendige undervejs. Nogle har svært ved at planlægge tiden.

Problemer med eksekutive funktioner kan desuden vise sig ved, at personen reagerer ukritisk på ideer, tanker eller begivenheder og har svært ved at styre sine følelser, svinger følelsesmæssigt, overreagerer på småting og har svært ved at udtrykke følelser.

Aldring og senfølgevirkninger

Hos mennesker med CP udvikles en række aldersrelaterede forandringer betydeligt tidligere end hos andre mennesker.

Almindeligvis når alle mennesker deres maksimale fysiske præstationsniveau midt i 20'erne, og derefter reduceres niveauet almindeligvis med cirka en procent om året. Det medfører, at den almindelige aldring sædvanligvis sætter ind i en alder af cirka 75 år. Det forholder sig imidlertid anderledes for mennesker med en medfødt eller tidligt erhvervet funktionsnedsættelse, for her sker redueringen af præstationsniveauet med halvdelen til tre procent pr. år. Det betyder, at mange med CP vil ældes betydeligt hurtigere end andre, og denne aldringsproblematik medfører for mange en for tidlig alvorlig udtrætning med stor risiko for at blive udstødt af arbejdsmarkedet.

Mange med CP rammes således allerede omkring 30-årsalderen af senfølgevirkninger, der gennemgribende på et alment niveau medfører hurtig fysisk udmattelse. Erfaringsmæssigt synes den fysiske udmattelse at kunne indvirke på de kognitive funktioner, og mange med CP beskriver, at den fysiske udmattelse betyder, at de har svært ved at koncentrere sig, svært ved at huske og mister overblikket. Endelig giver mange udtryk for, at deres støj/og eller lysfølsomhed i stigende grad med alderen medfører stress og udtrætning.

Den rigtige hjælp og støtte kræver derfor en viden om eventuelle kognitive vanskeligheder, før borgeren kan komme videre i sin færd på arbejdsmarkedet eller på en uddannelsesinstitution.

**SPASTIKERE ÆLDES HURTIGERE
END ANDRE MENNESKER**

BRUG AF PERSONLIG ASSISTANCE PÅ EFTER/VIDEREUDDANNELSE

En 35-årig mand med let CP, gift og har tre små børn. Han er uddannet kontorassistent, men har bl.a. besvær med at efteruddanne sig. Dokumentationen viser specifikke vanskeligheder med opmærksomhed og nedsat arbejdstempo. Han bevilges på denne baggrund personlig assistance til at kunne opkvalificere sig indenfor sit fagområde.

Den personlige assistent får tilsendt kursusmaterialet inden kurset afholdes og formidler efterfølgende væsentligt indhold og fokuspunkter inden kursusstart. Denne hjælp gives med henblik på at skabe overblik samt for at mindske udtrætning under selve kurset. Endelig hjælper den personlige assistent med at efterbearbejde kursusmaterialet.

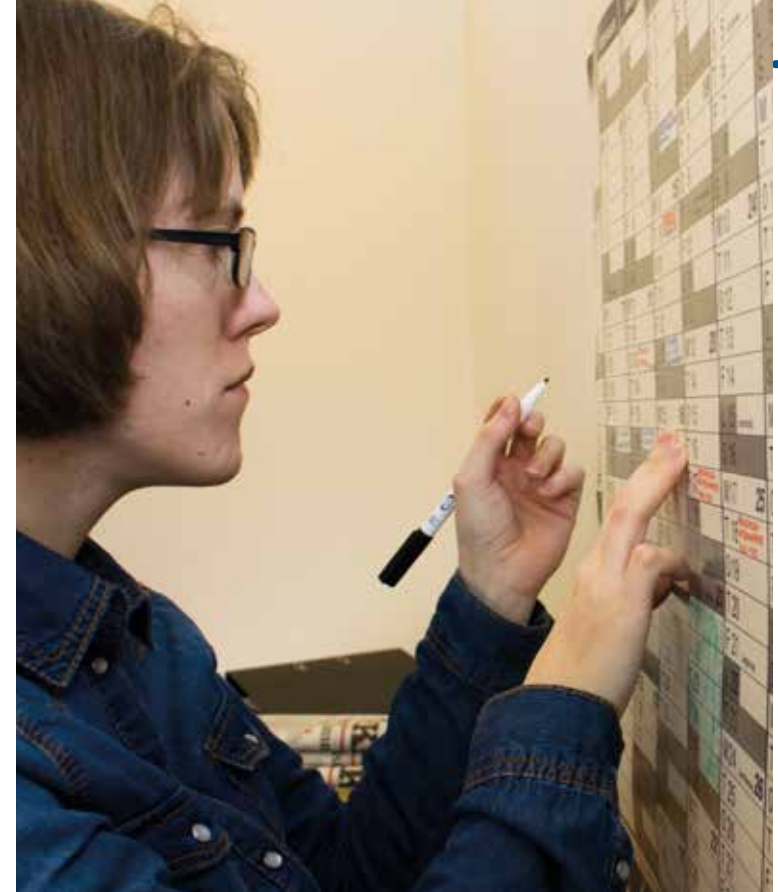

Hvornår skal du være opmærksom?

Hvis du i samtalen med et menneske med CP oplever, at vedkommende kan have problemer på det kognitive område, så er det vigtigt at skærpe opmærksomheden på sagsakter, observationer etc. Det kan f.eks. være at skærpe opmærksomheden på borgerens skolegang i form af eksamenspapirer, manglende eksamener, mange skoleskift, eventuel specialundervisning eller anden støtte, hjælpemidler m.v.

Denne viden danner udgangspunkt for det videre forløb, og i denne sammenhæng er det meget vigtigt at få borgerens egen oplevelse af sine kognitive ressourcer og barrierer.

Du skal med andre ord allerede efter første samtale være særlig opmærksom på den viden, der er tilgængelig omkring borgeren med CP

I SELVE SAMTALEN KAN DINE EGNE OBSERVATIONER OMKRING BORGEREN MED CP VÆRE:

- Er der overensstemmelse mellem din og borgerens egen oplevelse af situationen?
- Er borgeren i stand til at give en realistisk beskrivelse af sine ressourcer og barrierer?
- Kan borgeren koncentrere sig gennem hele samtalen?
- Har borgeren svært ved at holde tråden i samtalen?
- Udtrættes borgeren gennem samtalen (får vedkommende blanke øjne eller begynder at virke fraværende)?

Hvis du gennem samtalen med borgeren konstaterer eller har mistanke om kognitive vanskeligheder, og der ikke foreligger dokumentation i form af neuropsykologisk undersøgelse, så er der en række generelle foranstaltninger og teknikker, som kan anvendes i det videre forløb.

Informationer om skolegang, hjem og tidligere erhvervs erfaring er nyttige redskaber til anvendelse i den svære samtale.

Hvis borgeren synes at have udokumenterede vanskeligheder af kognitiv art, kan du med fordel fokusere på, hvad du konkret kan gøre i det videre forløb – se side 19.

BRUG AF ISBRYDERORDNINGEN TIL NYUDDANNEDE

En 27-årig ung mand med let CP, nyuddannet cand. mag. i historie, anmoder om rådgivning og vejledning i forhold til at søge et job. Han er ved henvendelsen til Spastikerforeningen helt uden viden om, at han har specifikke kognitive vanskeligheder.

Via psykologisk rådgivning og vejledning bliver han imidlertid bevidst om, at han ikke kan skimme en tekst, og at han har opmærksomhedsvanskeligheder, der viser sig ved, at han ikke kan tage notater og lytte samtidig; men det kom bag på ham, idet han havde uddannet sig på normeret tid uden nogen form for støtte.

Jobcentret bevilgede herefter neuropsykologisk undersøgelse, som viste specifikke vanskeligheder med delt opmærksomhed samt specifikke vanskeligheder med visuel perception. Han kom efterfølgende ud i et akademisk arbejde under isbryderordningen, hvor han erhvervede viden om at anvende personlig assistance i forhold til hans vanskeligheder.

Endvidere fik han bevilget kuglepen med diktafon som arbejdsredskab med henblik på at forbedre sine muligheder for selvstændigt at kunne tage relevante og anvendelige notater.

Hvad kan du konkret gøre i det videre forløb?

- Det er først og fremmest væsentligt, at samtalen finder sted i et lokale uden for megen baggrundsstøj og stærke lysindfald. Hvis borgeren bruger hjælpemidler, eksempelvis diktafon, høreapparat og briller, så er det vigtigt at anvende disse under samtalen.
- Spørg detaljeret til, hvordan borgeren klarer sig i eget hjem: Kan han/hun selv gøre rent, købe ind, overskue oprydning, planlægge madlavning, overskue egen økonomi etc.
- Er det overhovedet muligt eller overkommeligt for vedkommende både at have et arbejde og samtidig få hverdagen til at fungere?
- Spørg endvidere til skolegang: Hvilke fag var de bedste, og hvilke fag var de sværeste – og hvorfor var netop disse fag de sværeste? Modtog borgeren specialundervisning eller anden støtte, fik borgeren forlænget tid til eksamen og blev der anvendt hjælpemidler?
- For unge ledige eller andre uden erhvervs erfaring er det vigtigt i samtalen at fokusere på de forskelle, der er i kravene mellem uddannelse og arbejde, idet mange med CP gennem deres opvækst ofte har tilrettelagt deres arbejdsindsats ud fra deres behov for pauser; og det er ikke altid muligt eller foreneligt med arbejdsmarkedets krav om at kunne arbejde på fuld tid i et bestemt tidsrum.
- For unge eller voksne ledige med erhvervs erfaring kan deres CV i samtalen med stor fordel bruges til yderligere at indhente relevant viden om egen oplevelse af ressourcer og barrierer i forhold til arbejdsmarkedet. Essensen af tidligere afklarende praktikker eller arbejdsprøvning kan ligeledes give nyttig viden om mulige kompenserende tiltag.
- Vær løbende opmærksom på mulige behov for pauser (bliver borgeren blank i øjnene, er urolig, skifter emner eller er ukoncentreret)?
- Nedskriv aftaler – gerne i stikordsform. Og synliggør gerne disse løbende gennem samtalen.
- Tal i korte og enkle sætninger, som kan rummes i arbejdshukommelsen.
- Tydeliggør når du skifter emne i løbet af samtalen.
- Vær sikker på, at borgeren har forstået aftaler og mål; lav f.eks. struktur på ting, som skal huskes og indlæres.

Hvis ovenstående ikke er tilstrækkeligt til at danne sig det fornødne overblik, eller der ikke sker nogen fremskridt i forhold til tilknytningen til arbejdsmarkedet, så kan du i de opfølgende samtaler med fordel inddrage yderligere viden i form af dokumentation, hvilket vil blive belyst i næste afsnit.

TILPASNING AF ARBEJDSOPGAVER I FORBINDELSE MED SENFØLGEVIRKNINGER

En 35-årig kvinde, oprindelig forholdsvis let CP, gift og mor til søn på 10 år, er lige blevet ramt af svære fysiske senfølgevirkninger af CP. Trods svømmetræning og anden træning er hun alligevel landet i en afhængighed af kørestol. Hun er uddannet pædagog og har arbejdet mange år indenfor sit fag. Hospital, egen læge, jobcenter og arbejdsplads anbefaler hende at søge pension, men det ønsker hun ikke.

Dokumentationen viser, at hun udover de fysiske vanskeligheder bl.a. har specifikke kognitive vanskeligheder med visuel syntese, og det giver hende overbliksvanskeligheder. I hendes tilfælde viste det sig at være tilstrækkelig hensyntagen, at hun selv - nu med ny viden om egen problematik - gik tilbage til arbejdspladsen og anmodede om at arbejde med en mindre børnegruppe.

FASTHOLDELSE I JOB

En 35-årig mand med let CP - uddannet cand. merc. og ansat med en ledelsesfunktion i et stort firma på ordinære vilkår på fuld tid - har været sygemeldt et par gange på grund af stress. Fagligt klarer han sig godt, men han har brug for aflastning i nogle arbejdsfunktioner. Dokumentationen viser specifikke vanskeligheder med opmærksomheden, og det resulterer i, at han får tildelt personlig assistance ½ time dagligt til at organisere mailboxen og til at systematisere notater.

Endvidere har han svært ved at tage noter ved møder, og på den baggrund har han fået bevilget arbejdsredskab i form af kuglepen med diktafon til at afhjælpe denne funktionsnedsættelse. De kompenserende tiltag har resulteret i, at han fortsat er ansat i samme job på ordinære vilkår og på fuld tid.

Hvordan kommer du videre?

Hvis processen med at få bragt borgeren tættere på arbejdsmarkedet er kørt fast, og tidligere observationer fra praktikker og eventuelle arbejdsprøvninger samt borgerens eget perspektiv ikke er anvendelige til at bringe borgeren tættere på job, så kan det skyldes manglende viden hos såvel borgeren som omgivelserne.

I Spastikerforeningen har vi erfaret, at rigtig mange med CP på grund af manglende viden om deres egen situation og funktionsniveau ikke er i stand til at redegøre for betydningen af og kompleksiteten i deres funktionsnedsættelse. Endvidere har vi erfaret, at omgivelserne ligeledes mangler viden om CP. Denne problematik har sit udspring i tiden før 2005, hvor CP hovedsageligt blev anset for at være et motorisk handicap.

Samtlige unge og voksne med CP er på denne baggrund blevet rådgivet og vejledt til at klare sig på trods af deres funktionsnedsættelse, og det har medført, at rigtig mange med CP har svært ved at redegøre for kognitivt betingede vanskeligheder; med andre ord: "Man kan, hvad man vil"!

Det er på den baggrund meget vigtigt at revurdere den tidligere indsats med fokus på, om de kompenserende ordninger i form af mentor, personlig assistance, hjælpemidler etc., har været brugt. Hvis de ikke har været i spil, så kan det skyldes manglende dokumentation eller manglende inddragelse af dokumentation i forhold til de samlede vanskeligheder. Når du i opfølgningen revurderer hidtidig indsats, kan du med fordel inddrage neuropsykologisk udredning, da erfaringerne viser, at udredninger er en genvej til uddannelse og beskæftigelse.

De fleste mennesker med CP ved, at de har særlige vanskeligheder, men i forhold til kognitive problematikker er det yderst vanskeligt at forklare en jobcentermedarbejder om disse i relation til mulige kompensationsordninger.

Spastikerforeningen har erfaret, at dokumentation i form af neuropsykologisk udredning samt gennemgang af denne sætter den enkelte med CP og fagpersonen i stand til at gøre brug af de kompenserende ordninger.

Lovgivning der kan sikre den rette kompensation

De tidligere nævnte eksempler illustrerer nytten af inddragelse af neuropsykologisk ekspertise i forhold til integration, fastholdelse i arbejde, tilbagevenden efter lang sygdomsperiode og efter/videreuddannelse. I alle eksempler var den neuropsykologiske viden afgørende for at kunne komme videre. Fælles for dem alle var, at jobcentret og det enkelte menneske med CP var uvidende om de kognitive forudsætnings indflydelse på deres muligheder for at blive integrerede og fastholdt på arbejdsmarkedet. Følgende tre lovgivninger har været i spil for at sikre den rette kompensation i forbindelse med arbejde, aktivering, revalidering og efter/videreuddannelse:

Lov om socialservice: Kompensation i almindelighed hvor der er behov for hjælpemidler til alle livets forhold. Eksemplet kan være proteser, kørestole og høreapparater, som bruges både på arbejde og i privatlivet. BPA bevilges også herfra og er til personlig pleje og eventuelt hjælp i forbindelse med transport til og fra arbejde.

Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats: Hjælpemidler og personlig assistance kan bevilges som specieltilrettede arbejdsredskaber, der alene skal anvendes i forbindelse med at sikre rette kompenserende foranstaltning i forbindelse med arbejde, aktivering og revalidering; personlig assistance er ligeledes en mulighed.

Lov om kompensation til handicappede i erhverv: Personlig assistance til arbejde og uddannelse i forbindelse med et arbejde eller i forbindelse med efter- og videreuddannelse (også til aktivering af ledige).

Vil du vide mere?

Spastikerforeningen kan kontaktes, hvis du er i tvivl om, hvilke kompenserende tiltag, det vil være hensigtsmæssigt at anvende.

Du kan hente informationer på hjemmesiden:

www.spastikerforeningen.dk eller ringe på telefon 38 88 45 75

Du kan finde uddybende materiale fra Spastikerforeningen om CP og arbejdsmarkedet, herunder henvisning til praksishistorier og andre artikler om spastikere i arbejde med rette kompensation, på følgende link:

www.spastikerforeningen.dk/arbejdsmarked

Du kan med stor fordel læse om DH's (Danske Handicaporganisationers) beskrivelse af Greve jobcenters erfaringer med vidensbaseret rådgivning og vejledning af mennesker med usynlige handicap.

www.greve.dk

Du kan endvidere finde nyttig information om kognitive vanskeligheder og arbejdsmarkedet i Vidensnetværket, som er forankret i Danske Handicaporganisationer (DH).

www.handicap.dk

Endelig kan du rette henvendelse til Specialfunktionen Job & Handicap i Vejle, som har en hotline, hvor du kan stille spørgsmål vedrørende lovgivningen og de kompenserende ordninger.

www.bmhandicap.dk

